

gyopárka

Az Erdélyi Gyopár gyermekmelléklete
www.erdelyigyopar.ro

Gyopárka

2022/1. (6.) szám

ISSN: 2559 – 625X

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata,
az *Erdélyi Gyopár* gyermekmelléklete
Revista Asociației Societatea Carpatină
Ardeleană – Erdélyi Kárpát-Egyesület
în limba maghiară, suplimentul
pentru copii al revistei *Erdélyi Gyopár*

Felelős szerkesztő: **Deák László**

(deak.laszlo@eke.ro)

Társszerkesztő: **Balázs Katalin**

(balazs.katalin@eke.ro)

Kiadvány-koordinátor: **Veres Ágnes**

(veres.agnes@eke.ro)

Tördelőszerkesztő, grafikatervező: **Várdai Éva**

Nyomda: **Mark House** – Gyergyószentmiklós

A fedőlapon: **Guba-Kerekes Zsuzsa** rajza

A belső oldalakon: **Müller Kati** rajzai

Kiadja az **Erdélyi Kárpát-Egyesület**,

partnerségben az **Erdélyi Gyopárral**

Felelős kiadó: **dr. Kovács Lehel István**,

az EKE országos elnöke

Postacím:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

E kiadványt ingyenesen terjeszti az EKE
Publicația se distribuie gratuit

**PRIMĂRIA ȘI
CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA**

E kiadvány megjelenését

Kolozsvár Polgármesteri Hivatala

és Helyi Tanácsa támogatta (2022)

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și

Consiliului Local Cluj-Napoca (2022)

VISIT CLUJ-NAPOCA
The Heart of Transylvania

E kiadvány megjelenését

Kolozs Megye Tanácsa

támogatta (2022)

Proiect realizat cu sprijinul

Consiliului Județean Cluj

(2022)

Támogatók

Viccek

– Az én kisfiam rendkívüli gyermek! – mondja az apa a tanárnak.

– Tele van eredeti ötletekkel, igaz, tanár úr?

– Ó, igen, különösen ami a helyesírást illeti.

– Apa, le tudod írni a nevedet csukott szemmel?

– Igen, hova?

– Ide, az ellenőrzőmbe.

– Móricka, Kolozsvárról Brassóba 5 óra alatt ér a vonat, nem pedig 3 óra alatt, mint ahogy te számoltad!

– Gondolhattam volna... a vonatok mindig késnek pár órát...

– Pistike, addig nem állhatsz fel az asztaltól, amíg meg nem eszed a vacsorát! – mondja haragosan az anyuka.

– Jaj de jó, akkor holnap nem mehetek iskolába!

Az illatszerüzletben:

– Kisasszony, mit tud ajánlani a maradék hajam megőrzésére?

– Uram, ezt a gyönyörű díszdobozt!

Az anyuka kérdezi a fiát:

– Mi volt az iskolában, Petike?

– Kémiaórán a robbanóanyagokról tanultunk.

– És holnap mi lesz az iskolában?

– Iskolában? Miféle iskolában?

– A szomszéd becsöngetett hozzánk ma hajnali 2.35-kor. Érted? Hajnalban! Még szerencse, hogy épp doboltam, úgyhogy ébren voltam...

– Mondja, uram, mennyi az évi fizetése?

– Azt sem tudom, ki az az Évi.

– Kisfiam, melyik a kedvenc tantárgyad?

– A kvantumfizika.

– De hiszen ti még nem is tanultok kvantumfizikát!

– Hát éppen azért.

– Miért késtél, Karcsika?

– Hát a jel miatt, ami az úton volt...

– Mit mutatott az a jel?

– Hát azt, hogy „Iskola, lassan”.

Szöszke SzakácsKodik

A tábor lakói ma egy különlegesebb napra készültek. Már tegnap este, elalvás előtt hosszasan tanakodtak, késő estig elmélkedtek a sátrakban azon, hogy mivel rukkoljanak elő, amivel lenyűgözhetik a társaikat.

Kora hajnalban, pirkadatkor már mozgolódás hallatszott a sátrak körül. A csapatok összefűjva, suttogva egyeztették a teendőket, úgy osontak a közeli patakhöz a reggeli mosakodást megejteni. Ezt a napot a táborban fogják tölteni, a délelőtti

program nehezebb, de izgalmasabbnak ígérkezik, szakácskodás lesz, míg délután különböző játékokkal fognak majd megismerkedni.

Türelmetlenül várták, hogy túl legyenek a tornán és a reggelen. A sátrakban a rendrakást is rekordidő alatt ejtették meg, s csoportokba igazodva tértek vissza a tábori konyha előtti ebédlőasztalokhoz, kezükben az azelőtt való nap kiválasztott receptjeikkel. Pali, a tábor főszakácsa már várta őket.

Hozzávalók:

- 25 dkg tiszta búza;
- 25 dkg különböző aszalt gyümölcs (alma, szilva, barack, füge stb.);
- cukor;
- 1 l víz.

Elkészítés:

Az aratásnál félretett tiszta búzát odatesszük főni. Az aszalt gyümölcsöket kockákra vagy karikákra vágjuk. Mielőtt a búza teljesen megpuhulna, hozzákeverjük az aszalt gyümölcsdarabokat, és tovább főzzük, ameddig a búza megpuhul. Ha szükséges cukorral, citrommal, rummal ízesítjük. Üvegtányérkákbán tálaljuk.

Egy külön asztalra fűszernövény-kiállítást is berendezett, ahol a gyerekek szemügyre vehették, megkóstolhatták, összemorzsolhatták, megszagláshatták a különböző fűszereket. Volt ott majoránna, petrezselyemzöld, kapor, bazsalikom, menta, kakukkfű, borsikafű, zsálya – szárítva és frissen –, édes és csípős paprika, bors, ánizs, fahéj, szegfűszeg, koriander, különböző fűszerkeverékek, mint a Provence-i vagy az indiai. Mindenki érdeklődéssel tanulmányozta, kóstolgatta a kikészített növényeket, fontolgatva, melyik is lenne a legmegfelelőbb a tervezett ételükhöz.

– Nagyon sok ötletes receptet nyújtottak be a tegnap. A reggel voltam bevásárolni, a raktárból mindenki elveheti a receptjéhez a hozzávalókat – mondta Pali.

Szöszke csapata gombapaprikást szeretett volna készíteni, különféle erdei gombákból. A csapat örömére Zoli bácsi a nagy szárazság ellenére az azelőtt való napi túra alkalmával talált az erdőben néhány medvegombát (ízletes vargányát), és a kaszálókon pár marék szegfűgombát. Még rókaomba után is kutatott, de sajnos, olyan nem akadt, pedig abból készül a legízletesebb gombapaprikás.

– A medve- és a szegfűgomba mellé hoztam nektek fehér és barna csiperkét – mondta biztatóan Pali.

Ha megfelelő fűszereket használtok, isteni paprikás lesz ezekből is. Itt van az olaj, a hagyma, fűszereket az asztalon találtok, onnan válogathattok kedvetekre.

– Szöszke barátom – szolt Daninak Feri –, kérlek, hozzál sót, borsot, jó sok piros paprikát, kakukkfűvet és egy csokor petrezselyemzöldet. Majd szükségünk lesz még tejfölre és lisztre a besűrítéshez, de azt majd a végén kell beletenni, akkor vesszük el a konyháról.

A megrakott tüzekből itt-ott már szállingózni kezdett a füst. Nagyrészt gúla típusú tüzet raktak a csapatok, de volt, ahol csillagtűz meg polinéz tűz alakzatban helyezték el a fákat. Ezek a tüzek a bográcsos ételek elkészítésére szolgáltak, a lecsót készítő csapat dakota tűzhelyet alakított ki, egy másik csapat finn tűzhely alakúra rakta a fákat a rablóló és a húsbomba megsütéséhez.

A bográcsozáshoz általában a két szolgafás módszer alkalmazták, egy csapat a három szolgafásat készítette el, amelyre egy kemény drótból alakították ki az üsttartó horgot.

Szöszkéék közelében egy lánycsapat szorgoskodott. Asztalukon meggykompót, főzötejszín, fahéj, szegfűszeg, liszt, cukor volt látható, Szöszkéék összeszedve próbálták megfejteni, vajon mit fognak készíteni a lányok.

– Mégis, hol szeretnétek megsütni a meggyes lepényt? – szolt nem is kis gúnyolódással a hangjában Szöske csoportjából Szili a lányok felé.

– Talán ha fele olyan okos lennél, mint amilyennek hiszed magad, rájönnél magadtól, hogy nem meggylepényt készítünk – vágott vissza Zsuzsi –, s ilyen cinikus alakokat nem is látunk szívesen a meggyleveskóstolóra – tette hozzá Panni, és Szöske nagy elkeseredésére mindketten hátat fordítva elindultak a forrás felé friss vízéért. Szöske nem csak a meggylevest szeretne volna megkóstolni, a tegnap még úgy tervezte, hogy ma jó alkalom lesz a lányokkal megismerkedni, de ez az öntelt Szili, mint mindig, most is belekontárkodott a tervébe.

– Majd kitalálok valamit, hogy megbékítsem őket – elmélkedett magában hagymahámozás közben, s hirtelen mozdulattal ledobta a kést a kezéből, s a lányok után eredt.

– Hadd segítsek nektek friss vizet hozni! – mosolygott felbátorodva Pannira, bár hangja még remegett az izgalomtól.

– Be akarsz vágódni, vagy mi? Azt hittem, nekem vagy a barátom – hallatszott a háttérből Szili élcelődő hangja –, nyim-nyám alak vagy, mondhatom.

– Nézzél tükörbe, s meglátod ki a nyim-nyám – vágott vissza ismét Zsuzsi.

– Bocs, de én nem ilyen emberekkel szeretnék barátkozni – motyogta Dani Szilinek, s hogy minél hamarabb kikerüljön a kínos helyzetből, felgyorsította lépteit.

– Menj csak, anyámasszony katonája, nekem úgyis kemény, igazi férfi barátokra van szükségem, nem ilyen pipogya alakokra.

– Ne vedd fel! – biztatták a lányok Danit –, nem attól lesz férfi valaki, hogy csúfolkodik vagy heccel másokat. Gyere, hozzunk vizet, s közben meséld el, mi volt számodra a legérdekesebb eddig a táborban.

A csapatok mint egy-egy méhraj serénykedtek üstjeik körül, melyekből finomabbnál finomabb illatok szállingóztak. Túrós puliszka, piruló hagyma, sercegő szalonna, köménymagos krumpligulyás, sült paprika, babérlevél, fahéj illata keringett a levegőben.

Ági néni Palival felügyelte a szakácsokat, ötleteket adva a fűszerezéshez, az elkészítési módhoz, mert biza volt, aki most először fogott fakanalat a kezében, vagy hámozott zöldséget.

A fiúk egy deci olajat felforrósítottak az üstben, meghántottak 2–3 hagymát, majd apróra

vágva betették a forró olajba, megsózták, folyamatos keverés közben üvegesre piritották. Az üstöt a tűzről levéve a hagymára pirospaprikát szórtak, borsózták, beletették a felvágott gombát, kevés vizet öntöttek rá, nehogy odaégjen, majd úgyis enged a gomba vizet magából, s miután jól összekavarták, visszatették a tűzre főni. Közben még morzsoltak bele kakukkfűvet, beletették a fél csokor apróra vágott zöldpetrezselymet, s Pali némi útbaigazításával elkészítették a sűrítéshez szükséges habarást: egy evőkanál lisztet elkevertek egy-két evőkanál tejföllel, amit a paprikás levével hígítottak. Ezt a habarást a paprikához kell majd önteniük, miután a gombák megfőttek, s még egyet-kettőt kell zubbantani így együtt. A tetejére a maradék fél csokor petrezselyemzöld kerül.

Az ebédet délután kettőre tervezték, addigra az „ebédlőt” is be kellett rendezni, ahol a kóstolásra érkezőket fogadták. A gombapaprikás már javában rotyogott a tűzön, mikor a csapat nekilátott előkészíteni az ebédlőasztalt.

Daniék egy már régen kivágott óriásfenyő megmaradt tuskóját szemelték ki asztalnak. A tuskó mellett, nem messze még ott hevert a fa törzse is, amelyből Feri tanácsára kisebb rönköket fűrészeltak le, melyek a székek szerepét szolgálták. Még egy abrosz is előkerült, meg tányérok, evőeszközök, szalvéták, poharak egy korsó hideg forrásvíznek.

A konyha mellett megjelent egy hirdetőtábla, amelyre Pali feltüntette a csapatok által elkészített ételek sorát kóstolási sorrendben.

Főételek:

1. Meggyleves
2. Gulyás gazdagon
3. Kolbászos lecsó
4. Gombapaprikás
5. Husbomba és rablöhús túrós puliszkával

DeSSzertek:

1. Krizbai búzás
2. Tejbegríz vaníliaöntettel

– Húúú, az elsők a lányok! – vett mély lélegzetet Szöske, s mintha a szíve kissé gyorsabban kezdett volna dobogni.

– Mi van, haver? – szólt kajánul Szili. – Csak nem lettél szerelmes? Melyik lányt szemelted ki? Zsuzsi? Vagy Pannit?

– Csak barátkozom – felelte Dani, kissé megszeppenve.

– De én vagyok a barátod! – csattant fel Szili.

– Attól, hogy egy csapatban vagyunk, még nem vagyok föltétlenül a barátod. Nekem az a barátom, aki megért, akit megértetek, akivel jókat tudok beszélgetni, közösek a hobbijaink. Veled nem igazán szoktam egyetérteni, és az érdeklődési körünk sem ugyanaz.

– Csak mert hülye hobbijaid vannak, s olyan furcsa a személyiséged. Állandóan csak izgulsz, meg csak komoly dolgokról akarsz beszélgetni. Azt hiszed, ez érdekli a lányokat?

– Mi a bajod tulajdonképpen? – fordult Dani védelmére Feri. – Gondolod, ha állandóan gúnyolódsz vagy ítélsz szimpatikusabb leszel? Sajnálom, de szeretném tudatni veled, hogy sem a fiúknál, sem a lányoknál nem fogsz tudni bevágódni, s soha nem lesznek igazi barátaid, csak ilyen öntelt alakok,

mint amilyen most te vagy, akikre soha nem fogsz tudni számítani. Jobban tennéd, ha összeszednéd magad, s megtanulnál rendesen viselkedni. Talán úgy nem kell majd csúfondároskodással, élcéldéssel, fenyegetéssel barátokat szerezned. Érted, amit mondok? – kérdezte, miközben Szili vállára tette a kezét, s olyan erősen nézett a szemébe, hogy Szili legszívesebben hangyává változott volna. Na, gyerekek – intett a többiek felé –, a lányok már várnak a meggyleveskóstolóra, nem illik késni – kacsintott Szilire, remélve, hogy a fiú megértette a célzást.

– Tessék, tessék, ide tessék helyet foglalni! – fogadták a csapatot a lányok. – Itt a Bóbita konyha specialitása, a meggylevés. Jó étvágyat hozzá!

– Ez biza nagyon jól sikerült! – lelkesedtek a fiúk. – Elárulnátok nekünk is a receptet?

– Nagyon egyszerű az elkészítése. A kimagozott meggyből készült kompótot a saját levében felfőztük, fahéjjal, szegfűszeggel, csillagánizzsal, kardamommal ízesítettük, cukorral édesítettük, s citrom levével kissé még savanyítottuk. Mert a levest sűríteni kell, Zsuzsi egy kanál lisztet lassan,

Főszakács úr, sejahaj

Márkus Miklós

Dallam: Százados úr, sejahaj

Lépésre

Fő-sza-kács úr, se - je - haj, fő-sza-kács úr e - lõ - ve - szí bics-ká - ját.

Ki - szá-mít - ja, se - je - haj, ki - szá - mít - ja sze - gény ván - dor a-dag - ját.

Nin - csen o - lyan kis ke - nyér e szé - les vi - lá - gon,

Bics-ká - já - val, se - je - haj, bics-ká - já - val mit ki - sebb - re ne vág - jon.

hogy csomómentes legyen, összekevert negyed liter főzőtejszínnel, s miután a leves felforrt, hozzáöntötte. A patak vizében hűtöttük le, így hidegen sokkal finomabb.

– Bizony nagyon kellemes, üdítő íze van! Köszönjük szépen! Várunk a gombapaprikás-kóstolóra – búcsúztak Daniék a lányoktól.

A gulyást csipetkével tálalták. Üstben szalonnát olvasztottak ki, amiben az apróra vágott fehérhagymát üvegesre pirították, majd a kockákra vágott marhahúsdarabokat tették bele, a felvágott paradicsompaprikát, sózták, borsózták, őrölt piros paprikával, köménnyel, babérlevelekkel ízesítették, majd végül a kockákra vágott krumplit és a karikára szeletelt sárgarépát tették bele. Annyi vizet öntöttek hozzá, amennyi ellepte. Mikor a gulyás már majdnem kész volt, tojással elkevert lisztből, amit csipetnyi sóval ízesítettek, csipetkéket szaggattak bele. A melléje felszolgált ecetes uborka tökéletesen illett hozzá.

– A kolbászos lecsó elkészítése nem volt túl bonyolult – mesélte a csapat. – Mindenféle zöldséget, mint padlizsán, tök, különböző paprikák darabokra vágunk, az olajban üvegesre pirított hagymára,

amiben a kolbászkarikákat is kissé megsütöttük, beletettük. Miután így együtt is pirítottuk, kevés vízzel felöntöttük, nehogy odaégjen. Sóval, borssal ízesítettük. Ez egy nagyon egyszerűen elkészíthető étel, egyszerű alapanyagokkal...

– És nagyon ízletes is – bólogattak elismerően Daniék, s már igyekeztek is fogadni a vendégeket, hisz a gombapaprikás volt a következő állomása a kóstolómaratonnak.

A fiúk izgatottan fürkésztek vendégeik mimikáját. A szépen megterített asztal sem kerülte el figyelmüket, Panni meg is dicsérte, mielőtt belekóstolt volna a paprikásba. Vajon sikerült megfelelően fűszerezni? Vajon meg van főve eléggé? Vajon elég zaftos, nem túl sűrű? – cikáztak a kérdések Dani fejében. A lányok elismerő bólogatása, Pali és Ági néni biztató pillantása igazolta, hogy nem hiába fáradoztak. A gombapaprikás is elnyerte a kóstolóbrigád tetszését.

A húsbomba és a rablólús, melyet túrós puliszkával tálaltak degeszre tömte a táborlakók hasát. A desszerteket uzsonnára halasztották, addig számháborút, Adj, király, katonát!, Keverem a puliszkát játszottak és fociztak.

Este, a tábortűznél Daniék csapata a lányok mellé férközött, iskoláról, hobbiokról érdekes történeteket meséltek egymásnak, viccelődtek, énekeltek.

– Úgy érzem, köszönettel tartozom neked – sandított Szili Ferire. – Tőled pedig bocsánatot szeretnék kérni – motyogta Daninak.

– Nem nagy ügy – felelte Feri, s kezét nyújtott Szilinek.

– Én sem haragszom rád – szólt Dani, s összecapták tenyerüket. Úgy érezték, most már feloldódott köztük a feszültség, s talán egyszer még barátok is lehetnek.

Székely Gyöngyi

Számháború

A játékot a megbeszélte területen játsszák a csapatok. A terepet elhagyni tilos, aki elhagyja, az azonnal kiesik.

A gyerekeket két csapatba osztjuk, mindenki kap egy számot, amelyet feltesz a homlokára, valamint mindegyik csapat kap egy-egy zászlót, amelyet elrejt valahol a területen.

A játékosnak a pályán bujkálva meg kell támadnia az ellenséges csapat játékosait, mégpedig úgy, hogy hangosan ki kell mondania az ellenség csa-

pattagjának homlokán látható számát. Ha eltalálta, akkor az ellenséget „leolvasta”, így az kiesik.

A szám különféle tereptárgyakhoz nyomása szabályos, de a számot kézzel vagy ruhadarabbal (pl. sapkával) eltakarni nem szabad.

Ha valamelyik csapatnak elveszik a zászlóját, kiesik.

Ha valaki kiesik, azonnal leveszi a számot a fejéről, és leadja a szervezőknek.

Minden szabálytalanságért (fára mászás, szám testtel való eltakarása stb.) az illetőt a szervezők kiteszik a játékból.

Adj, Király, Katonát

A gyerekeket két csapatra osztjuk, ők láncot alkotva egymással szembe állnak. A játék célja, hogy a csapatok tagjai az ellenfél csapatláncának nekifutva átszakítsák azt, s így onnan egy játékost maguk mellé állítva a saját csapatuk létszámát megnöveljék.

Ha nem sikerül átszakítani a láncot, a szakító áll át abba a csapatba, amelyet megtámadott.

A játék addig tart, míg az egyik csapatban csak egy fő marad.

A nekifutás előtt a következő mondókat mondják:

- Adj, király, katonát!

Az ellenséges csapat:

- Nem adunk!

A mi csapatunk:

- Akkor szakítunk!

Az ellenség: - Szakíts, ha bírsz!

Keverem a puliszkát

A játék elején kiválasztunk egy témát (például országok), és mindegyik gyerek az adott témából nevet választ magának (például az egyik lesz Norvégia, a másik Marokkó stb.), a játék végéig ezeket a neveket használják.

A gyermekek csoportban állnak, egyiknél van egy labda. A labdát tartó a következő mondókat mondja: „Keverem a puliszkát, fogja ki a labdát X” (itt mond egy nevet, például Albánia), közben magasra a feje fölé feldobja a labdát. Mindenki szerteszalad, kivéve X-et, aki minél gyorsabban

meg kell hogy fogja a labdát. Amint megfogta a labdát, STOP-ot kiált, mindenki megáll, X pedig valakit próbál megdobni a labdával úgy, hogy három lépést tehet a kiszemelt „áldozat” felé.

Ha sikerül a labdával eltalálnia, akkor az „áldozat” egy életet veszít az elején leszögezett három életéből, és ő lesz a következő mondóka-mondó.

Ha nem sikerül, akkor a dobó veszít el egy életet, és ő fogja feldobni a levegőbe a labdát a mondóka ismétlésével. Mielőtt a mondóka ismét elhangzik, mindenki köréje gyűlhet.

Aki mindhárom életét elveszíti, kiesik a játékból.

Színes gombaország: galambgombák

Aranyos galambgomba
(*Russula aurea*)

Júniustól októberig fordul elő lomb- és fenyőerdőben. Kalapja színe a narancs és a vörös változatos keveréke. Lemezei fiatalon fehéressek, majd halványsárgák. Húsa fehér, fiatalon viszonylag kemény. Ehető, de ritka faj.

Kékhátú galambgomba
(*Russula cyanoxantha*)

Júniustól októberig lomb- és fenyőerdőben növény gomba. Színe változatos, ibolyáskék, olívizöld, rózsáslila. Lemezei a többi galambgombafajtól eltérően nem törékenyek, kézzel hajlíthatók. Húsa kemény, pattanva törik, fehér, a kalapbőr alatt lilásbíbor színű, szagtalan. Ehető faj.

Piros galambgomba
(*Russula lepida*)

Előfordul júliustól októberig lomb- és fenyőerdőben, főleg tölgy és bükk alatt. Színe élénk cinóberpiros, rózsásvörös. Lemezei idővel sárgásak, élük gyakran vöröses. Húsa fehér, nagyon merev, kemény. Kesernyész íze miatt fogyasztásra alkalmatlan gombafaj.

Varashátú galambgomba
(*Russula virescens*)

Megtalálható lombdombokban, júniustól szeptemberig. Kalapja színe először fehéressárga, de hamar zöld, olívizöld, smaragdizöld, kékeszöld lesz. Bőre könnyen töredező, hamar kis részekre repedezik. Lemezei krémszínűek, sűrűk, törékenyek. Húsa fehér, kemény, öregén puhul. Ehető, ízletes gomba.

Ha többet akartok megtudni a galambgombákról, olvassátok el a leírásukat a <http://www.miskolcigombasz.hu/fajlista/index.php> oldalon. Böngésszét az Erdélyi Gyopár gombászcikkeit is!

Bélfenyéri Gábor

VerSengő biodiverzitás

Vajon hány érdekes élőlény mellett sétálunk el egy-egy kirándulás során, anélkül, hogy észrevennénk? És hány olyan van, amit észreveszünk, csak nem ismerünk fel? Valószínűleg rengeteg, de aki követi az Év élőlényei programot, minden évben megismerkedhet néhány fajjal. Az év élőlényei néha olyan gyakori fajok, mint a fehér gólya, máskor viszont olyan furcsa nevéekkel találhatjuk szemben magunkat, mint például a magyar tarsza vagy a szalamandra. Ha ismerjük is a kiválasztott fajt, a program során sok érdekességet tudhatunk meg róla. Már maga a szavazás is érdekes, hiszen mindegyikről olvashatunk egy kis ismertetőt, hogy könnyebben tudjunk dönteni. Szavazni pedig nagyon sok kategóriában lehet. A biológiai sokféleséget a szavazás során is érzékelhetjük, hisz van itt emlős, hal, madár, növény több kategóriában, rovar, gomba, és ha az éveket összességében tekintjük, szintén nagy változást láthatunk.

Homoki gyík

Idén is összegyűjtöttük az év élőlényeit, lássuk, hogy mely fajok nyerték el 2022-ben ezt a címet:

- **vadvirág** (Magyarország): agárkosbor – *Anacamptis morio*
- **gyógynövény** (Magyarország): cickafark – *Achillea sp.*
- **fa** (Magyarország): nagylevelű hárs – *Tilia platyphyllos*
- **gomba** (Magyarország): ízletes rizike – *Lactarius deliciosus*
- **madár** (Magyarország): zöld küllő – *Picus viridis*
- **madár** (Románia): őszapó – *Aegithalos caudatus*
- **rovar** (Magyarország): óriás énekeskabóca – *Tibicina haematodes*
- **rovar** (Románia): keleti rablópille – *Libelloides macaronius*
- **emlős** (Magyarország): törpeegér – *Micromys minutus*
- **denevér** (Románia): szürke hosszúfülű denevér – *Plecotus austriacus*
- **hal** (Magyarország): bodorka – *Rutilus rutilus*
- **hüllő** (Magyarország): homoki gyík – *Podarcis tauricus tauricus*
- **az Európai Év Fája**: Dunin tölgye – Lengyelország

Vegyük néhányukat közelebbről is szemügyre:

- A **homoki gyík** testhossza mindössze 6–8 cm, de farka akár ennek kétszeresét is elérheti. Síkvidéki pusztagyepéken él. Angolul balkáni fali gyíknak nevezik, ám falra ritkán mászik. Nappal aktív hüllő, jól bírja a meleget, csak a kora délutáni legforróbb órákat tölti árnyékba húzódva. Ha menekülésre kerül a sor, sok esetben cikkcakkban fut, ezzel próbálja megzavarni támadóját, illetve közben próbálja felkutatni a biztonságot nyújtó üreg bejáratát. Ellenségei között szerepelnek ragadozó madarak, róka, borz, és egyik fontos tápláléka a rákosi viperának. Élőhelyét tekintve nem túl rózsás a helyzete, ugyanis sok helyen feketefenyővel és akáccal ültették be élőhelyét a homok megkötése érdekében. Másutt a selyemkóró, kanadai aranyvessző és ezüstfa nagyon gyors terjedése az, ami átalakítja életterét.

- A **cickafark** méltán kapta meg az első helyezést a gyógynövények versenyében. Külsőleg borogatásként használják, belsőleg teáját fogyasztják hasfájásra, görcsökre, megfázásoknál, jót tesz a húgyutaknak, védi a májat és még sorolhatnánk. A cickafark megnevezés nem egyetlen fajt jelent, hanem egy nemzetséget, ahova több faj is tartozik. Nagyon sokfelé megtalálható. Latin neve *Achillea*, a trójai háborúból lehet ismerős. Akhilleusz, a trójai harcos a legenda szerint cickafarkleveles borogatással állította meg a katonák sebének vérzését.

- A nemesített orchideák egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek az emberek körében, arról viszont kevesen tudnak, hogy milyen sok szép szabadon élő orchideafajunk, vagyis kosborfélének van. Az **agárkosbor**, amely az év vadvirága lett ebben az évben, bár kisebb méretű, mint legtöbb nemesített rokona, szépségben nem marad le. Virágai általában

Cickafark

Agárkosbor

világosabb vagy sötétebb bíborszínűek, de találkozhatsz rózsaszín vagy fehér példányokkal is.

- A madarak abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy nemcsak Magyarországon, de Romániá-

Őszapó

ban is kiválasztanak közülük egyet minden évben. A romániai győztes egy apró fekete-fehér madár lett, az **őszapó**, kissé őszes beütéssel, rózsaszínes-barnás részekkel, hosszú faroktollakkal. Erdőkben, bokrosokban, de akár lakott területeken is találkozhatunk vele. Sokfelé elterjedt, állandó madár. Rovarokat, pókokat fogyaszt tavasszal és nyáron, majd ősszel fokozatosan áttér a növényi táplálékra.

Ha többet szeretnél megtudni az év emlőséről, a törpeegérről vagy az év haláról, a bodorkáról, vagy bármelyik más faj keltette fel az érdeklődésed, keress rájuk bátran, olvass utánuk, mert egy csomó izgalmas dolog derülhet ki róluk!

Hamarosan már a következő év élőlényeiről dönthetünk, keressétek a szavazásokat és vegyetek ti is részt bennük!

Rés Katalin

Keresztrejtvény kicsiknek

KÍGYÓK nevét rejtet- tük el a fősorokban	Harcmező	Hivatali helyiség	Károly és Karola beceneve	Lakat végei!	Nem idei termésű	Kisdedóvó, óvoda, ovi	Oszmán- török tiszti rang	Üres a ler!	Sakkparti vége	Annyira kicsi
1						Ritka lánynev József At- tila verse				
Dolgo- zatot készített					Kosarat teletölt Pufók nebuló					
Hosszabb történelmi időszak				Bébicsősz Sportszer- márka				Tankör, röviden Ebbe az irányba		
Biciklilámpa áramforrása lehet							Győri ... FC (sportklub) Nem kér hiába			
Kerti házikó										
Dúdoló szócska			Hám, járóm Rangjelző előtag			A kripton vegyjele Te és én			A sugár jele Vékonyka vízfolyás	
Hatá- rozott névelő		Amely személy Kérdő- szócska				Ősszeszo- rított tenyér Római 5				
Fekete István golyója					2					

A körülöttünk élő lények „nagy”-jai

Jártunkban-keltünkben sok élőlénnel találkozunk, és mivel valahogy meg kell neveznünk őket, ezért adunk nekik neveket. A név utalhat valamilyen tulajdonságra (pl. a ragadós galaj tényleg tele van kis horgokkal, melyekkel sok helyen megtapad, szinte mintha ragadna), lehet vicces (pl. pitypang), lehet hangutánzó szó (pl. csilp-csalp füzike) stb. Ebben a lapszámban „nagy” élőlényekkel ismerkedünk meg. Sok naggyal kezdődő fajnévvel találkozhatunk, ilyenek például a nagy ezerjófű, a nagy őzláb-gomba, a nagy tűzlepke, a nagy fakopáncs, a nagy pele. Keressetek ti is ilyen „nagy” élőlényeket!

- A **nagy ezerjófű** (*Dictamnus albus*) évelő, lágyszárú gyógynövény, 2016-ban az Év Vadnövényének választották Magyarországon. Habár gyógyhatású, vigyázzunk, hogyan fogjuk meg, mivel égési sérülésekhez hasonló bőrkiütést tud okozni fény hatására, amint arra az angol neve is utal (burning bush – égő cserje).
- A **nagy őzláb-gomba** (*Macrolepiota procera*) könnyen felismerhető halványbarna, pettyezett ka-

Derítsétek ki,
melyik képrejtvény
melyik röviden
bemutatott fajt rejti!

lapjáról, mozgatható gyűrűjéről és mogyoróillatáról. A kisebb termetű őzlábgombákkal lehet összetéveszteni, ezért fontos, hogy a nagytermetű, kb. 15 cm-nél nagyobb kalapú őzlábgombákat szedjük csak le, és mindig ellenőrizzük a mozgatható gyűrűt és a mogyoróillatot.

- A **nagy fakopáncs** (*Dendrocopos major*) az egyik leggyakoribb fakopáncsfaj hazánkban. Parkokban, városokban is találkozhatunk vele. Amit érdemes rajta megfigyelni az a fehér vállfoltja és a tarkót a bajuszsávval összekötő fekete vonal (ez utóbbi különbözteti meg a balkáni fakopáncstól). Ha már a fejnél tartunk, a fakopáncs azért nem kap agyrázkódást a nagy ütögetés közepette, mert különleges koponyával rendelkezik (szivacszerű koponyacsontjai

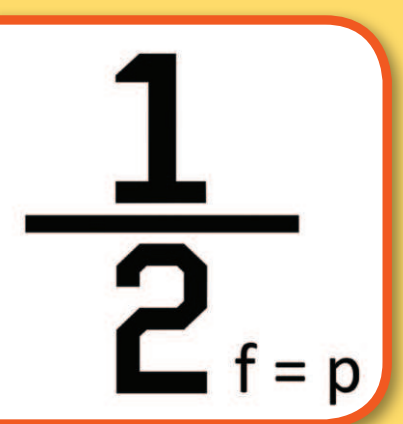
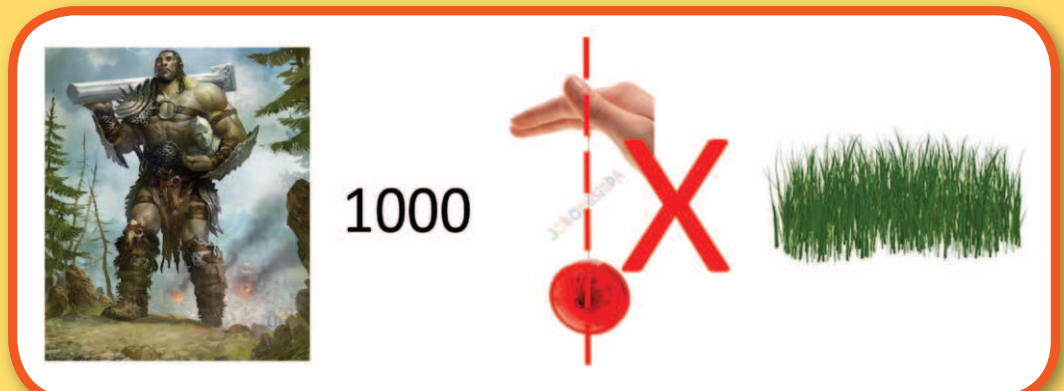
vannak, fejlett a nyelvcsontja és kisebb a tér az agy és a koponya között).

- A **nagy tűzlepke** (*Lycaena dispar*) nagy is, tüzes is, teljesen illik rá a neve, ameddig be nem csukja a szárnyait. Becsukott szárnyakkal is látszik a narancssárga árnyalata, viszont nem olyan szembe-tűnő, mint amikor nyitott szárnnal látjuk repkedni valamelyik kaszálón.

- A **nagy pele** (*Glis glis*) gyakori emlősfaj települések közelében is, de mivel rejtőzködő életmódot folytat, nem biztos, hogy találkozunk vele. Nyáron hallani, ahogy a padláson kaparászik, lehet, hogy álmatlan éjszakákon nem tudtuk, hogy mi lehet ez az élőlény, mely alkonyatkor és éjszaka aktív. Egy kicsit hasonlít a mókushoz, egy kicsit az egérhez. A mókusalkatúakhoz tartozik, de külön családba, a pelefélékhez sorolják.

Szabó Csilla

NECC – Nature Education Community Center,
Kolozsvár

Játsszuk együtt az életet!

Szalonnasütés nyárson – ez nem nehézség egy cserkésznek

Csillagnak tűnik, de a tűzrakás egyik alapja

Zöldnyakkendős csodabogarakról szeretnék nektek írni. Olyan emberkékről, akik valahogyan mások, mint az átlag. Réges-régen osztálytársaim között is voltak ilyenek. Valahogy talpraesettebbek, gyakorlatiasabbak, humorosabbak voltak, és

közösséget alkottak. Közös ismertetőjelük az volt, hogy nyakukra egy zöld nyakkendőt kötöttek. Az én hajam már ősz, rég kikoptam az iskolapadból, de manapság is találkozom zöldnyakkendősökkel. Úgy látszik, ez nem megy ki divatból. Hogy többet tudjak meg róluk, bekérezkedtem a gergyóalfalviak csapatába, akik annyian vannak, mint a csepegés, és a csapat harmincéves fennállását nemrég ünnepelték. Igen, cserkészek között jártam, az ő világlátásukról mesélnék nektek. **Kíváncsiak vagytok, nekem mi tetszett meg a cserkészkedésben?**

„Az a jó a cserkészletben, hogy sok a túra, a kirándulás, és közben sokat tanulunk, például történelemből, hagyományokat ismerünk meg, és az erdőben sem veszünk el.” „A cserkészkedés során különböző csomózási módokat tanulunk. Kötélpel, ami ugye mindig van egy cserkésznél, sok-sok mindent el tudunk készíteni, a táborkapuzhoz, kerítéshez, de még a latrinához sincs nekünk szükségünk egyetlen szegre sem. Ja, és mi nem bogozunk, hanem csomózunk.” „A cserkészlet az a lehetőség, ahol nem más fegyelmezt minket, hanem mi saját magunkat. Fegyelmeztettek, éberek, talpraesettek leszünk, akik mindig számíthatnak egymásra” –

mondják sorban a negyedik-nyolcadik osztályos cserkészek, szavaikat pedig az előkészítő „farkaskölyök” egészíti ki, bizonyítva, már a csomózási technikákat is alaposan ismeri. Ő csak a fogadalom letétele után köthet zöld nyakkendőt, de pontosan tudja, hogy az a nyakbavaló nem dísz, hanem eszköz, mely akár játék, akár baleset során is jó szolgálatot tesz. A nyakkendőgyűrű pedig szigorúan természetes anyagból készült – ezzel is jelzi a cserkész, hogy az ő közege a természet, melyet meg szeretne ismerni és úgy használni, hogy ne rongálja. **Ha valaki rád néz, ruházatodról mit tud megállapítani rólad?**

Ha hiszitek, ha nem, ebben a társaságban a hét-éves gyermek is tudja, táborveréshez mi mindenre van szükség, hogy hová kell felhúzni a sátrat, hogy kell őrséget szervezni, és mitől lesz bátrabb az éjszaka társaira vigyázó cserkész a kortársaihoz képest. Számukra nem agyafúrt kérdés az, hogy mi lenne, ha az erdőben eltévedve megesteledne. **Te mit tennél, ha sötétedéskor a rengetegben eltévednél?** Nekem az alfalvi gyerekek arról beszéltek, hogy sötétben semmiféleképpen sem indulnának útkeresésre. Vackot készítenének, megéjszakáznának, még meg sem fáznának, és az is lenne, amit megegyenek. **Mit szólsz, az erdő mélyén mivel töltik meg a gyomrukat?**

A cserkész sokat járja a természetet, testvérként viszonyul cserkész társához, de amikor visszatér a hétköznapi életbe, akkor is meglátszik rajta, Szent György diadala

Jó munkát! Légy résen! – szól a cserkészköszöntő

hogy hová tartozik. **Melyek lehetnek ezek az „árulkodó jelek”?** Az alfalviak azt mondták nekem, egy nagy tömegben viselkedéséről ismersz meg a cserkész. Hogy gyakorlatias, tud alkotni és építeni, logikusan gondolkodik, segítséget kér és ad, indulatait kordában tartja, és bármikor kapható egy jó játékra, nagy kacagásra.

Azt nem mondták, hogy ezeket a tulajdonságait a cserkész felnőve sem veszíti el, nem növi ki, de bizonyították a terem túlsó végében tanácskozó felnőttek, akik szintén nyakkendősen, csapatvezetőként, vándorként, öregcserkészként tartoznak a

Becserkészik a Borzonti Nyírest

társasághoz, miközben az egyikük tanító, másuk önkormányzati alkalmazott, építészmérnök vagy éppen lelkipásztor.

Tulajdonképpen úgy tűnik, nincs olyan munkakör, ami ne férne össze a cserkésztevékenységgel. **Vagy szerinted mégis van ilyen?**

Nem lehet kinőni a cserkészkedést, vallják azok, akiknek már gyermekük is cserkész. Alfaluban 83 gyerek és 11 felnőtt képezi a közösséget, közülük a korosabbak minden fiatalnak ajánlanák, hogy ezt az életformát kipróbálják. Arra kértem néhányukat, hogy folytassák azt a mondatot, hogy: gyere közénk, legyél cserkész azért, mert... „a cserkészet egy életre szóló élmény, kár lenne ettől megfosztanod magadat.” „A cserkészet tartást és lehetőséget ad, hogy kapcsolatrendszeredet kiépítsd, hogy jó emberekkel vedd körül magad, és akár több év

után is, ha találkoztok, tudd, mire számíthatsz cserkésztestvéredtől, örvendjete egymásnak.” „Sokat játszunk együtt, és máshol meg nem tapasztalható élményekben lehet itt részed.” „Ez egy olyan vágyány játék, amit ki kell próbálni, és ha végig tudtad csinálni, meglátod, hogy másoknak is mekkora örömet szerzel vele. Napi egy jó cselekedet... csak képzelj el, ha közénk tartozol, máris eggyel többen próbáljuk jobbá tenni a világot.” „Azért érdemes cserkésznek lenni, mert játszva tanulunk meg Istennek tetsző módon élni.” „Játsszuk együtt az életet! A cserkészet erről szól. Várunk!”

Te milyen társaságnak lennél szívesen a tagja? Milyen erősségeid, képességeid vannak, melyeket egy csapat tagjaival szívesen megosztanál? Ha megírnád a saját „cserkésztvörvényedet”, mi az, amit nem hagynál ki belőle?

Balázs Katalin

Tíz cserkésztörvény

1. A cserkész egyenes lelkű és feltétlenül igazat mond.
2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik.
3. A cserkész, ahol tud, segít.
4. A cserkész minden cserkészt testvérenek tekint.
5. A cserkész másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú.
6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz és kíméli a növényeket.
7. A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik.
8. A cserkész vidám és meggondolt.
9. A cserkész takarékos.
10. A cserkész testben és lélekben tiszta.

Csillaghullás

Szerencsére ilyesmi nem létezik. Hosszú idők óta, amióta az emberek léteznek, csillaghullásnak hitték azt a gyors felvillanást, ami az esti égből, a csillagok közül érkezett. Gondoljatok csak bele: ha valóban csillagok hullottak volna, azóta már az összes csillag elfogyott volna, és nem lenne, amit megcsodáljunk minden felhőtlen éjszakán.

És akkor mi is ez a „csillaghullás”, amely még mindig sokaknak a kívánságaik kulcsa? Hát ezek „csak” a földön kívülről érkező porszemek, kavicsok, nagyobb kőzetdarabok, amelyek nagy sebességgel a Föld légkörébe repülnek. A sebesség és a levegővel való súrlódás miatt ezek a tárgyak nagyon felhevülnek és rövidebb-hosszabb fényjelenség közben teljesen elégnek vagy a földre zuhannak.

Ameddig ezek a tárgyak az űrben bolyonganak meteoroidoknak, amikor a légkörben felvillannak, akkor meteoroknak nevezzük őket, azt a tárgyat pedig, amelyik a földre zuhan, meteoritnak hívjuk.

Az idők folyamán az emberek észrevették, hogy a meteorok nem mindennaposak, van, amikor éjszakánként több látszik belőlük, van, amikor kevesebb. Idővel az is kiderült, hogy az égbolt különböző területeiről érkeznek és meteorrajokba lehet csoportosítani ezeket. Eddig a világon 33 meteorrajt tartanak nyilván, de tőlünk csak 20–25 meteorraj meteorjait tudjuk megfigyelni egy év alatt. Ezek közül három raj kiemelkedik a zenit körül látható – óránkénti gyakorisággal előforduló – több

mint 100 meteorral. Persze ilyen sok meteort csak nagyon sötét éjszakában és a raj legaktívabb óráiban láthatunk. Mivel az említett három meteorraj közül kettő decemberben és januárban látható (amikor kevés ember annyira határozott, hogy a hidegben szemlélje az égboltot), marad a leghíresebb Perszeidák meteorraj, amelynek meteorjait július végétől augusztus végéig csodálhatjuk. Ennél a meteorrajnál a leggyakoribb hullás augusztus 12–13-án lesz, de az idén a telehold fénye kissé bezavar, emiatt csak a fényesebb meteorok fognak látszani, tehát érdemes e dátum előtt és után is megfigyelni a meteorhullást.

De merre is nézzünk, merre keressük az égi tűzijátékot? Először is forduljunk észak felé, ameddig meglátjuk a Nagy Göncölszekér (Nagy Medve) csillagképet, amelynek a rúdja most balra-felfelé mutat. Ha gondolatban a Göncölszekeret jobb felé hátraborítjuk, a szekérrúd rámutat egy kissé lefektetett, W betűt alkotó csillagképre. Ez a Kassziopeia csillagkép, amely alatt található a Perzeusz csillagkép. Mivel a meteorok ebből az irányból érkeznek a Föld légkörébe, a meteorrajt Perszeidáknak nevezik. Ha több meteort akarunk látni, nemcsak az említett csillagképet kell megfigyelnünk, hanem az egész égboltot, ugyanis akárhol felvillanhat egy meteor.

Tiszta égboltot és sok „hullócsillagot” kívánok nektek!

Molnár Zoltán

Makrófotós történetek a parányok világából

Kicsi, izgő-mozgó, ugráló, repülő, úszó, mászó apróságok, melyek élete és megjelenése a hétköznapi szem előtt rejtve van. 3-4 éves kisgyerekként is órákat töltöttem kint a kertben, és már akkor megfigyeltem ezeket a parányi

élőlényeket. A szeretetteljes közelítés felénk nyitja ki azt a kaput, amin keresztül megismerhetővé válnak. Most bemutatok néhány különleges élőlényt és mozzanatot a közvetlen környezetünkben.

CSodaország Ugróvillásai

Legelső találkozásom ezekkel a csodálatos színvilágú parányi lényekkel egy évvel ezelőtt volt, amikor négy hónap makrófotózás kihagyás után sikerült kijutnom az erdőbe, ahol valami hihetetlen látvány fogadott. Legalább annyira mesébe illő volt a megjelenésük, mint amennyire komikus és érthetetlen lehetett a külső szemlélőknek a fotós tevékenységem. Térdelve és könnyökölve feküdtem a megolvadt hópocsolyákban az út mellett, miközben a fényképezőgéppel a kezemben próbáltam minél közelebb kerülni az olvadt hó felszínéhez, mert valami apró, szemmel alig észlelhető, fényes és színes életet véltem felfedezni az eltűnésnek indult rétegen. Ugróvillások! – kiáltottam fel hasra fekve a vizes pocsolyában, miközben lovas kocsi gurult el mellettem. Természetesen nem néztem fel a csodálkozó arcokra, de éreztem a reakcióból, hogy ilyent még nem láttak. Ezek az aprócska lények, mindössze 0,8 milliméter hosszúságú életnagyságukkal

az olvadt hó tetején közlekedtek. Ekkora nagyításban már az kihívást jelent, hogy egyáltalán megtaláljam a keresőben őket, nemhogy az élességet. Amikor sikerült az egyikre rátalálnom, akkor a jégdarabka mögül egyszer csak megjelent még egy, és a fejük egy élességi síkba került egy pillanatra, sikerült a legjobbkor kattintani. Közben a külső ingerek teljesen megszűntek létezni, csak a végén érzékeltem, hogy szinte teljesen vizes vagyok, de megérté. Eddig számomra soha nem látott színes, miniatűr csodákat sikerült lencsevégre kapni.

Bolharákok dimenziójában

A Csiky-kert arborétum egyik itató forrásában nagy számban előfordulnak, és egy alkalommal úgy döntöttem, hogy megpróbálom lefotózni őket. Nagy kihívás volt fotózni, mert szemre mértem be az élességet, érzésre, ráadásul a víz felszíne is fodrozódott, ezért nehéz volt követni a mozgásukat. Ahogy beléptem a kamerával a rákocskák víz alatti világába, egészen elbűvölt az a látvány, ami fogadott. Mintha kilépnénk egy kicsit a földi dimenzióból és betekintést nyerhetnénk egy rejtett világba. Valójában természetesen ez is a földön van, csak egy kissé alá kell merülni a tekintetünkkel ahhoz, hogy láthatóvá váljanak. A felvételen integető bolharákok láthatóak a forrásba esett száradt

tűlevélen és ágacskán. Egyszerűen felülről lefelé fotóztam, fordított objektívvel a víz tetejéről, a megvilágításhoz vakut használtam. Eredetileg csak az alsó bolharákot próbáltam fotózni, de nagy szerencsére beúszott megfelelő élességi tartományba a felső bolharák. A képeket visszanezegetve láttam meg csak, hogy ketten kerültek a felvételre, és mintha visszaintegetnének.

Gyöngyruhába öltözött légy

Főleg ősszel, amikor kezd lassanként lehűlni a levegő, akkor történik meg ez a természetes jelenség az apró élőlényekkel. Egyszerű a magyarázat. Ha nappal felmelegedett az idő, viszont estére hirtelen lehűl, főleg hajnalra, akkor a hőkülönbségek találkozása miatt jön létre ez a gyöngyözés. A külső hideg levegő találkozik a légy által kibocsájtott hővel, ezért kicsapódik a testére. A virággal is ugyanez történt. A légy addig túri el magán ezeket a vizes gömböket, ameddig a nap

melege újra elkezd felmelegíteni, megszüntetni a gyöngyözést.

Éjjeli tündér, akit Fátyolkának hívnak

Júliusban többször is nekiindultam és megfigyeltem, ahogy derűs időben, szélcsendben, késő este és az éjszakába nyúló időszakban szárnyra kelnek. Varázslatos volt, ahogy egy zseblámpával a sötétségbe világítva egyszer csak megjelentek és repülésük közben hallani lehetett, ahogy a recés szárnyuk összeért. Kiszámíthatatlan volt a mozgásuk, minden példánynál

körülbelül 5-6 másodperc állt a rendelkezésre, amíg fotózható távolságon belül repültek. Végül, több próbálkozás után sikerült megörökíteni.

Láthatjuk, hogy a parányi lények birodalma milyen sokszínű és élettel teli. A jó hír, hogy nem kell hatalmas távolságokat utazni ahhoz, hogy láthassunk belőlük néhányat. Gyakorlatilag ahogy kilépünk az ajtón és kimegyünk az udvarra vagy a városba, máris szembe jöhet velünk néhány példány. Remekül alkalmazkodnak a környezetükhöz, és ha kedvet kapunk felfedezni, illetve ha dokumentálni szeretnénk ezeket, ma már egy egyszerű telefonnal is

készíthetünk róluk értékelhető képeket. Újdonságokra nyitott megfigyeléssel megmutat a természet számunkra olyan érdekes pillanatokat, amelyekről lelkileg is jobban érezhetjük magunkat. Arra biztatom a kedves olvasót, hogy legyen bátorsága túllátni azon a fátylon, amit esetleg a környezeti minta vagy az előítélet épített belénk. Ha a mi nézőpontunk megváltozik, akkor több szebb dolgot fogunk meglátni a természetben is.

Kis Szilveszter

Viccek

A tengerparton tájképet festegyet egy férfi. Arra sétál egy újjgazdag házaspár. Azt mondja az asszony a férjének:

– Látod, drágám, milyen macerás a nyaralás, ha valakinek nem telik fényképezőgépre!

– Halló, tudakozó? Mennyi időbe telik, amíg Budapestről Moszkvába ér a repülőgép?

– Egy pillanat...

– Köszönöm szépen – mondja az érdeklődő, és leteszi a kagylót.

– Tanító néni, tudja mire lenne most szükségem?

– Na, mire?

– Vakációra.

– Suli után egyenesen hazamész?

– Nem, mert két sarkon is be kell fordulnom.

Kirándulni indul az osztály, estére táborot vernek és nekiállnak főzni. De a gyufák nem akarnak meggyulladni. Ekkor előveszik a felelőst, aki így mentegőzik:

– Tényleg nem tudom, mi lehet az oka! A gyufák biztos jók, mielőtt elindultunk, kipróbáltam az összeset!

– Doktor úr, ha leveszik a kezemről a gipszet, tudok majd zongorázni?

– Igen, persze.

– Ez nagyszerű, mert eddig nem tudtam.

Két utas barkochbázik:

– Személy?

– Nem.

– Akkor gyors.

Az antilop magasabbra tud ugrani, mint egy átlagos ház. Ez részben a rendkívül izmos lábainak köszönhető, részben pedig annak, hogy az átlagos ház nem tud ugrani.

Hogyan viselkedjünk a természetben?

Nemcsak otthon a szülők, az iskolában a tanítók, de a természet is megkívánja tőlünk a megfelelő viselkedést, ezért jó, ha már gyerekkorban megismerjük a természetjárás etikettjét.

Mivel ezek a szabályok logikusak, magától értetődőek, bízunk benne, hogy könnyűszerrel megtalálod az alábbi kérdésekre a helyes válaszokat. Ellenőrizd le, eddig jól tudtad-e, helyesen cselekedtél-e!

1. Sziklás terepen kirándultok, egy szűk ösvényen. Szembetalálkoztok egy túrázó családdal. Melyik csapatnak illik először köszönni?

- a. A fentről érkező csapat köszönti először a felé igyekvőket.
- b. A letről érkező csapat köszönti először a lefelé haladókat.
- c. Nincs rá szabály, köszönni sem kell, hiszen nem is ismerjük őket.

2. A fenti esetben kit illet az áthaladás elsőbbsége?

- a. A lefelé haladó csapatot.
- b. A felfelé haladó csapatot.
- c. Azt a csoportot, melyben több a lány túrázó.

3. Túra közben egy kövekkel kirakott gázlón kelünk át. Előtted egy olyan túratársad halad, aki köztudottan fél a csúszós köveken, te viszont sokkal ügyesebb vagy nála. Részedről mi a helyes cselekedet?

- a. Mindenképpen megelőzőm még a gázló előtt, hiszen gyorsabb vagyok nála.
- b. Rászólok, hogy engedjen előre.
- c. Türelmesen várok soromra, s ha kell, segítek neki az átkelésben.

4. A figyelmes átkelés ellenére a patak megvámolta a csapatot. Egyik túratársad megcsúszott, és hamarosan térdig állt a hűvös vízben. Mit teszel ebben az esetben?

a. Semmit, aki béna, az béna, meg különben úgyis jó idő van.

b. Megszakítjuk a túrát, levetetjük vele a vizes zoknit, s felveszi a hátizsákban ilyen esetekre hozott tartalék zokniját.

c. Megszakítjuk a túrát. Azt nem tudjuk, van-e érvényben tűzgyújtási tilalom, vagy sem, de az úton (avartól mentes helyen) tüzet rakunk, megszáritjuk a zokniját és a cipőjét. Az egészség az első!

5. Megpihentek a túra során. Jólesik pár falatot, vagy egy csokit elfogyasztani. Mit teszel a csomagolóanyaggal?

a. Elásom a talajban, avarral jól befedem. Így a szemét nem látszik, s majd idővel le is bomlik.

b. A felesleges csomagolóanyagot (szemetet) elteszem a hátizsákomba, és magammal viszem a következő településig.

c. Mivel pihenünk, ezért van idő a keletkezett szemét elégetésére is.

6. A túra során csodálatos vadvirágokra bukkansz. Mivel éppen ma van a barátnőd névnapja, szedsz neki egy csokor virágot. Helyesen cselekedtél?

- a. Igen, mert mindig is fontosak voltak számomra az emberi kapcsolatok.
- b. Igen, mert a leszedett virágok nem védett virágok voltak, s különben is szeretem a barátnőmet.
- c. Nem, mert a leszedett virág úgylis hamarosan elhervad. A szabad természetben is beteljesedik a sorsa, de addig is rovarokat táplál, magokat nevel és gyönyörködtet minden arra járó embert.

7. Egyik túratársad nagyon elfáradt. Szeretne egy kiadósabbat pihenni, ezért felnőtt kíséretében lemaradt, a többiek továbbhaladtak. Szeretnétek felvidíteni barátotokat, ezért a fák törzsén és a jelzéseken apró üzeneteket hagytok hátra neki, remélve, hogy jobb kedvvel ballag majd utánatok. Helyesen cselekedtetek?

- a. Igen, mert jókedvűen a nehéz túrát is könnyebb teljesíteni.
- b. Nem, mert sem a jelzéseken, sem a fákon nem hagyunk nyomot magunk után.
- c. Nem, mert ezzel mi is csak lelassulunk, s az nekünk sem jó dolog.

8. Túra közben egy párnapos őzgidát találtok. Mit tesztek?

- a. Semmit, csak megsimogatjuk, lefényképezzük és megyünk tovább. Hamarosan úgylis eljön érte az anyukája.
- b. Óvatosan felvesszük és bevisszük a legközelebbi faluba, majd értesítjük az állatvédőket.
- c. Semmit, csak legfeljebb lefényképezzük és a lehető leggyorsabban továbbmegyünk.

9. Túrátokon mindig jó a hangulat. Sokat nevettek, beszélgettek. A hangulat fokozása kedvéért zenét is hallgattok. Helyes ez?

- a. Nem, mert ezzel túratársainkat, más túrázókat és a környék állatvilágát is zavarjuk.
- b. Igen, mert ez a kirándulás fő célja.
- c. Igen, mert a túra nem csak a természetjárásról, hanem a közösségről, a baráti kapcsolatokról is szól.

10. A Fogarasi-havasok egyik menedékházában szálltok meg. Másnap reggel a gerincre indulás előtt...

- a. Értesítitek a menedékházast, és megadjátok neki a tervezett útvonalatokat, hogy egy esetleges baleset esetén a hegyimentők tudják, merre induljanak megkeresni benneteket. Mert igaz, hogy van nálatok telefon, de nem mindenütt van télerő.
- b. Nem szóltok a menedékházasnak, hisz épp elég dolga van amúgy is.
- c. Nem szóltok senkinek, mert mindenki a maga felelősségére túrázik.

Veres Ágnes

Bibliográfia:

Indulj el egy úton vetélkedő, 2022/2. forduló

Helyes válaszok:

1a, 2b, 3c, 4b, 5b, 6c, 7b, 8c, 9a, 10a

Természetjárás másképp: a mikro és a makró világa

A túrázás, a természetjárás egyik fő célja a természet megismerése. Megismerhetjük a hegyeket, a völgyeket, a dombokat, a turistaútvonalakat, a látványosságokat, az eget, a felhőket, az időjárást, az évszakokat, a növényeket, az állatokat s mindent, amit egyszerűen úgy hívunk, hogy természet.

Vannak azonban a természetnek olyan oldalai is, amelyeket szabad szemmel nem láthatunk, amelyek érzékszerveink határain túl mutatnak: vagy túl parányiak, vagy nagyok és túl messze vannak.

Már az ókorban is tudták, hogy a görbe tükrök és a vízzel töltött üveggömbök nagyítanak. A kínaiak már a 11. században üveglencsét használtak a kisebb tárgyak felnagyításához. Az optikai lencsét ismerték az arabok és a perzsák is.

A 16. és a 17. század Hollandiájában már tízszeres, illetve kétszázszoros nagyításra alkalmas lencsét csiszoltak.

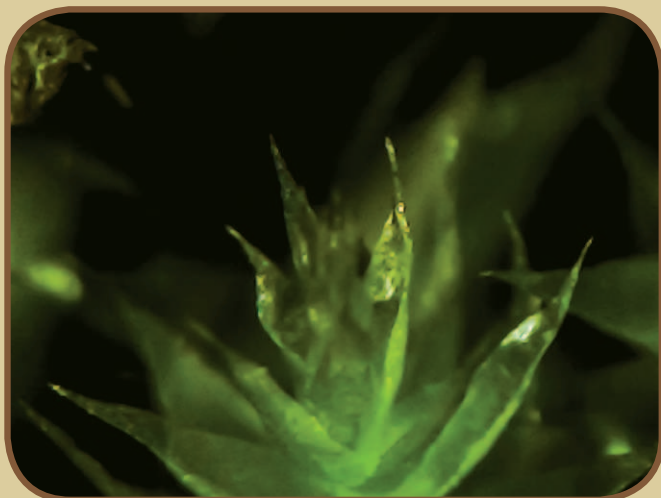
Így készültek el az első mikroszkópok, amelyek a mikrovilág titkait tudják feltárni számunkra. A mai modern mikroszkópok akár egymilliószeres nagyításra is képesek.

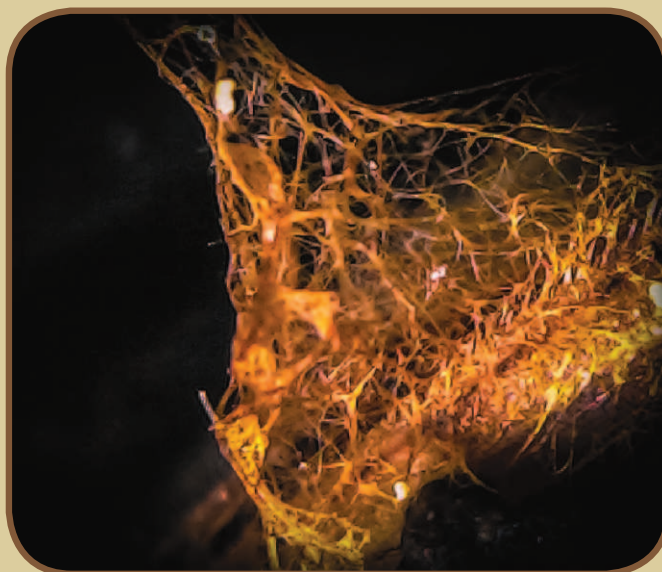
A magunkkal vitt berendezés

Lencséből épülnek fel a távcsövek is, amelyeket szintén Hollandiában fedeztek fel a 15. században.

Elsőként Galileo Galilei (Pisa, 1564. február 15. – Arcetri, 1642. január 8.) itáliai fizikus, csillagász, matematikus, természettudós használta a távcsövet csillagászati megfigyelésekhez: ezzel fedezte fel a Jupiter négy holdját, a Vénusz fázisváltozásait és a Hold hegyeit.

Moha

Spórák

Hangya

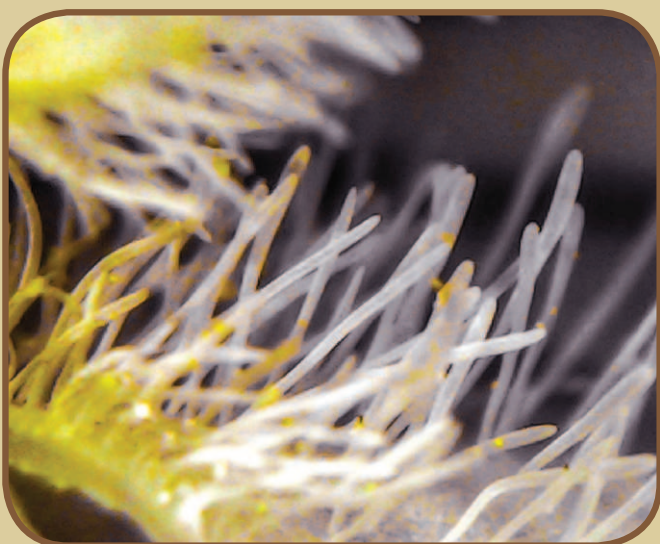
Szederlevél

Fenyőrügy

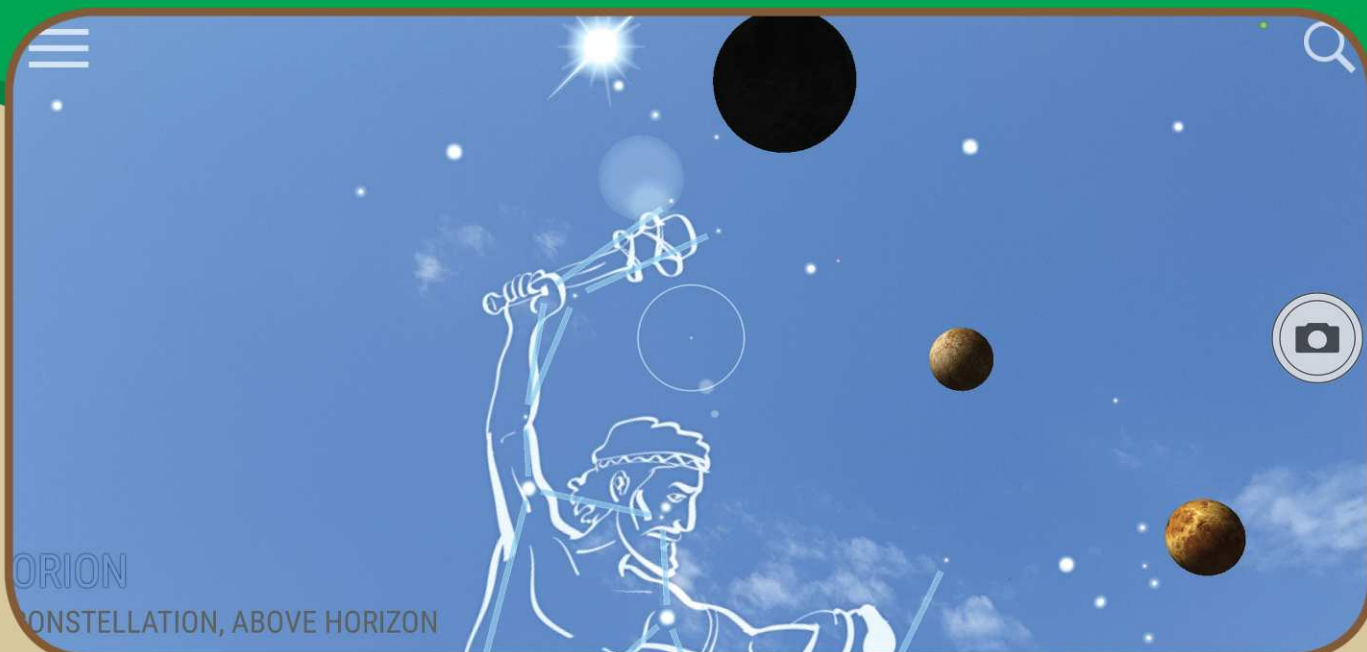
Fenyőtoboz pollennel

Mezei varfű

Manapság viszonylag jó árban kaphatók az USB-n okostelefonhoz csatlakoztatható mikroszkópok és a csillagászati távcsövek is, így rendhagyó túrákat szervezhetünk a családnak, a baráti körünknek, az osztálynak, a cserkészcsapatnak. Természetjárásunk során mikroszkóppal figyelhetjük meg a növényeket, bogarakat, köveket, sziklákat, mindenféle érdekességet, ezekről fényképeket is készíthetünk, vagy éjszakai csillagvizsgáló túrát is szervezhetünk a közeli dombokra, ahol a település fénye már nem zavarja az égi látványt.

Most, amikor évezredenként egyszeri jelenségnek lehettünk szemtanúi, jól jön egy csillagvizsgáló túra: az összes bolygó együttállt a júniusi hajnali égen. Ilyenre legutóbb 947-ben volt példa, és a 2492 áprilisi hajnalokig nem is lehet ilyenhez több szerencsénk.

Az Orion csillagkép, előtte a Hold, a Merkúr és a Vénusz

A Sarkcsillag a Kis Medve (Kis Göncöl) csillagképben

Távcsővel a Hold

A Bika csillagkép, előtte Hold–Merkúr–Vénusz együttállás

A június 17–28. között 3 óra 30 perckor kicsúcsosodó együttállás különlegessége az volt, hogy az öt szabad szemmel is látható bolygó pontosan olyan sorrendben helyezkedett el a Naptól kiindulva az égen, ahogyan azt a Naptól való távolságuk szerint már az iskolában megtanultuk: Merkúr, Vénusz, Mars, Jupiter és Szaturnusz. Az Uránusz, a Neptunusz, a Pluto, valamint a legfényesebb kisbolygó, a Vesta csak távcsővel látszott. Habár a teljes együttállásról már csak múlt időben beszélhetünk, még most, augusztusban is szépen látszanak a bolygók, a hullócsillagokról nem is beszélve.

Csillagvizsgálásban is nagy segítségünkre lehet az okostelefonunk, csak rá kell telepíteni például a SkyView alkalmazást.

A SkyView egy népszerű csillagnéző alkalmazás, amely az Android okostelefon-kameráját

távcsővé változtatja úgy, hogy ráhúz egy kiterjesztett valóság (AR) réteget. Az alkalmazás automatikusan azonosítja azokat a csillagokat, bolygókat, csillagképeket és galaxisokat, amelyek felé a kamera néz. A SkyView lehetővé teszi műholdak azonosítását is, láthatjuk, hogy hol van a nemzetközi űrállomás (ISS) vagy akár a Hubble teleszkóp is.

A képernyő egyszerű érintésével fontos információkat tudunk előcsalogatni, mint például a Földtől való távolságot, az égitest sugarát, nevét stb.

Mikroszkóp és teleszkóp, a mikró és a makró világa nem is áll olyan távol egymástól: ugyanazokat a mintázatokat mutatják, ugyanazok a varázslatos képek tárulnak elénk, hisz ami bent az kint, ami fent az lent is megnyilvánul.

Kovács Lehel István

Keresztrejtvény nagyoknak

ERSZÉNYES ÁLLATOK nevét rejtettük el a fősorokban	Zónális	Könnyeit hullató	... Croce; híres firenzei dóm	Zenit- határok!	Az elektron jele	1	Busaszelet!	Dorgoló, feddő, korholó	Nulla, zérus	Becézett Ákos	Római 51-es	Nem idei termésű	Idegen előtag, jelentése: sugárzás	Levelet küld
Szálakat ziláló													Sír, népiesen	
Állami bevétele													Márta az oviban	
Ócska, elavult					Delvidéki város lakója							Erősen csíp az étel		
Holland városka Nijmegen közelében					Kalapszél							Kicsinyítő képző		
Nemet- lengyel határfolyó				Kilowaton, röviden	Ollós viziállat		Becézett Iréen				Fürdőalkal- matosság			2
Ételt fűszerező			Erősen tapadó	Jobb, röviden			... mars! Lódulj!				Gyáván rejtőzik			
Rövid kötőszó	Spanyol autójelzés	Kéressel érkező						Hangosan éget!		... del Mona- co; opera- énekes			Csücsérték	
Lamartine költeménye	Határozott névelő	Magyar iparváros	Büntetést megszab	Ócska ruha			Idősebb nő- rokon meg- szólítása	Hamis indíték		Lómagam			Madridi napilap	
3							Mézízű						Az oxigén vegyjele	
A kálium vegyjele	Izraelita, röviden			Munka- darab!			Nadrágra is vasalják			Otthon, hajlék			Bolti portéka	
A Loire szakasza!	Gyakori ígevégződés	Dolgozat, diáknyelven		Pest megyei település			Mézélő fa			Dél-ameri- kai tea		... poetica; költészettan		
Vonatkozó névmás		Fohász, szolozsma			Csattanós történet							Angol sörféle		
		Nyugat, röviden		Földművelő eszköz	Felnőki(i), röviden							Huzaldarab!		
		... gros; nagybani		Éneklő szócscsa								Rangjelző előtag		
Római 50-es	Tovább nem menés							Újezűst					Utca, röviden	
Nemesfém ékszer	A sugar jele							A fluor vegyjele					Kérdő- szócscsa	
							Rettegés valamitől							